

Teresa Tort: «Fora del nostre àmbit, em sembla que s'entén i es respecta més la nostra variació dialectal»

La filòloga de Benifallet i tècnica del Consorci per a la Normalització Lingüística presenta el llibre "100 paraules ebrenques agafades al vol"

"100 paraules ebrenques agafades al vol" és el llibre **que recentment ha publicat** (<http://www.aguaita.cat/noticia/16239/filologa/teresa/tort/fa/valer/paraules/genuines/ebre/pa-rtir/anecdotes/situacions/real>) la filòloga i tècnica del Consorci per a la Normalització Lingüística Teresa Tort, nascuda a Benifallet. En esta obra recull escenes de vida que tenen com a protagonista alguna paraula, generalment ebrenca, que li ha cridat l'atenció i que ha anat recollint els darrers anys al blog de Vilaweb 'Agafada al vol'.

Podríem dir que la variant dialectal pròpia de les Terres de l'Ebre és de les més riques de tot el territori de parla catalana?

La variació de la llengua catalana és relativa. Hi ha llengües amb molta més variació interna, com ara l'euskera o el castellà. De totes maneres, a les zones del nostre domini lingüístic en què hi ha hagut una població més estable i més sedentària les peculiaritats s'han mantingut més vives; les Terres de l'Ebre seria un cas clar de manteniment de les característiques dialectals fins als nostres dies.

Com heu anat caçant estes 100 paraules al vol per teixir el llibre que presenteu?

El llibre consisteix bàsicament en la tria de 100 apunts entre els més de 200 que vaig publicar al blog ?Agafada al vol? des del 2013 al 2018. Però el llibre té una estructura pròpia: agrupa els textos en sis capítols temàtics, que estan presentats per poemes i il·lustracions.

Què hi ha darrera de cada paraula present en el llibre?

Cadascuna de les paraules que apareixen a l'índex serveix de títol per a un relat breu, en què explico l'anècdota que m'ha fet trobar aquella paraula en una situació concreta. A part, també hi explico el significat i l'origen de cada mot i aprofito per fer-hi alguna reflexió lingüística o sobre la comunicació humana. Podríem dir que és un llibre de divulgació lingüística.

Com a filòloga, com valora la normalització del que coneixem com a "ebrenc" en l'àmbit d'escriptura?

El tortosí és un dialecte de transició entre el nord-occidental de les comarques lleidatanes i el valencià de més avall de Vinaròs. Per tant, si es vol plasmar la variació que trobem en la parla col·loquial hi ha algunes formes normatives que s'assemblen més a les que usem els parlants diàriament: per exemple, ?No vull que em digues? en comptes de ?No vull que em diguis?. Però en llengua escrita i en contextos formals no es pot reflectir tota la variació perquè ens hauríem d'apartar massa del model general i això comportaria una fragmentació excessiva que té riscos diversos. És a dir, no cal que arribem a escriure ?Na-mo'n? en un diari digital, per exemple.

I quan sortim a estudiar o a treballar fora... ens hem tret el prejudici del "vatros no parleu bé"?

S'ha recorregut un camí molt llarg des de la consciència lingüística de les generacions que ara tenen més de setanta anys a la de les generacions que han estat escolaritzades en català. En general, ara mateix des de fora de l'àmbit del tortosí em sembla que s'entén i es respecta més la variació dialectal. També des de dins del territori ebrenc l'autoestima lingüística ha augmentat, segurament lligada a altres expressions d'autoafirmació cultural (festes del Renaixement, per exemple) i com a conseqüència de la visibilització de la comunitat gràcies al moviment en defensa de l'Ebre. Per tant, crec que els estigmes sobre les formes de parlar més allunyades del català central han anat perdent força.

S'estan perdent les paraules o expressions més genuïnes de l'ebrenc?

Venim de segles de transmissió oral de la nostra llengua i la recuperació del català com a llengua oficial va comportar la reintroducció de l'ensenyament del català a l'escola i la seua presència en els mitjans de comunicació i en l'administració. De fet, les anomenades llengües de cultura tenen un model estàndard potent que s'usa de manera generalitzada en tots els àmbits oficials, cosa que evidentment té efectes en l'erosió de les formes més particulars. Això és així a tot arreu. Ara bé, aquesta força anivelladora també es pot compensar per la voluntat de mantenir algunes característiques locals perquè la variació interna de les llengües és un bé cultural. És qüestió de trobar l'equilibri, de triar entre diferents models segons el context.

"L'anglès està ocupant cada vegada més espais fora del seu territori natural"

Què pensa dels neologismes anglosaxons cada vegada més freqüents a la llengua?

L'anglès està ocupant cada vegada més espais fora del seu territori natural: les universitats de molts països ofereixen classes en anglès i en el món de la ciència i de l'economia també hi ha moltes comunicacions en anglès. El prestigi d'esta llengua és, per tant, molt gran. Però en català tenim una institució que treballa des de fa trenta anys per a adaptar la terminologia i els neologismes al català: el TERMCAT. Cal estar en guàrdia perquè les opcions en català puguin desplaçar els anglicismes de seguida; si ens relaxem massa acabarem fabricant una llengua híbrida. Si podem dir assetjament escolar no cal que diguem *bullying*.

Creu que un estàndard nodrit per totes les altres varietats dialectals és l'ideal?

L'estàndard del català que va concebre Pompeu Fabra és policèntric i polimòrfic. Això vol dir que té en compte tots els dialectes, cosa que no significa que tots hi estiguen representats amb la mateixa força. A més, la nova gramàtica que va publicar l'Institut d'Estudis Catalans al 2016 reconeix encara més la variació i li assigna valor en funció del registre i del context en què tenen lloc les comunicacions. Sovint el que passa és que els parlants no tenen una informació prou detallada de les opcions que tenen a l'abast. També és útil passar del paràmetre de *correcte* i *incorrecte* al d'*adequat* o *inadequat*.

Què pensaria Pompeu Fabra si veiés com les variants dialectals demanen el seu lloc?

Diria que hi estaria d'acord sempre que l'objectiu no siga dinamitar el reconeixement d'una varietat comuna en què es puguin reconèixer els parlants de qualsevol part de l'àmbit lingüístic. L'estàndard i els dialectes no són incompatibles; cada modalitat té la seua importància i la seua funció.

Les Terres de l'Ebre som més properes a la norma d'Enric Valor per proximitat?

La nostra llengua té una història que no podem canviar: des de fa segles l'àmbit lingüístic està dividit per fronteres administratives diverses, que han fet difícil fins i tot el reconeixement de la unitat de la llengua. Des del punt de vista dialectal, el tortosí és molt proper a la variant valenciana i la nostra manera de parlar català evidencia que la llengua és una realitat consistent de Salses a Guardamar malgrat les fronteres que es dibuixen als mapes. Alguns lingüistes han posat molt d'èmfasi en esta idea i jo també l'he recollit al meu llibre en diverses ocasions.

Quina és la seua paraula ebrenca preferida?

M'agraden moltes paraules ebrenques! En diré tres, per no dir-ne només una: *oratge*, *llepolies* i *catxel*. En estàndard, s'usen les formes equivalents: *temps*, *llaminadures* i *escopinya de gallet*.

I la seua dita?

?Tota pedra fa paret? perquè conté un grapat de saviesa popular.

Les iaies són les darreres transmissores de l'ebrenc que ens resten?

Jo ja tinc una edat, però no em considero una iaia i estic determinada a difondre la riquesa lingüística pròpia del parlar ebrenc sempre que puga. Al meu voltant també veig moltes persones interessades a conservar-lo.

"La Rosalía té una fonètica magnífica en català encara que, com molts parlants, diga alguna

paraula que no toca"

Li demanem que es mulle en la polèmica de l'any: ens hem d'esquinçar els vestits pel "cumpleanys" o el més important és transmetre la llengua catalana més o menys encertadament?

Diuen que a la Xina és on hi ha més parlants d'anglès. No cal dir que l'anglès que deuen parlar no té les mateixes característiques que el dels anglòfons nadius. Les llengües que creixen gràcies als aprenents que no les tenen com a llengües familiars tenen més interferències amb les llengües pròpies dels que les aprenen. Això ens ensenya que no cal fer drames dels fenòmens naturals. En concret, la Rosalía té una fonètica magnífica en català encara que, com molts parlants, diga alguna paraula que no toca. En resum, ?a poc a poc i bona lletra? és un lema molt útil per a continuar avançant com a llengua de futur.

100

PARAULES EBRENQUES

AGAFADES AL VOL

Teresa Tort Videllet

de cent en cent

Cossetània Edicions

Cossetània ha editat '100 paraules ebrenques agafades al vol' Foto: Cedida